

Budsjettundersøkelse 2023

Kommunene

Kommuner som har deltatt i undersøkelsen

- Nedlastet budsjett
- Spørreundersøkelse
- Begge undersøkelser

Innhold

1.0 Innledning.....	3
2.0 Om budsjettprosessen 2023	3
3.0 Driftsbudsjettet	5
3.1 Gebyrer.....	7
3.2 Tjenesteområdenes driftsbudsjetter.....	8
3.3 Eiendomsskatt	9
3.4 Tjenestemottakere	9
4.0 Finans.....	11
4.1 Avdragstid for langsiktig låneportefølje	11
4.2 Netto Finansutgifter	11
5.0 Investeringsbudsjettet 2023.....	12
5.1 Investering i varige driftsmidler	12
5.2 Finansiering av investeringer (eksl. utlån).....	13

1.0 Innledning

Årets budsjettundersøkelse er gjennomført ved at det er sendt ut spørreskjema til kommunedirektører/økonomisjefer i alle kommuner. Det er bedt om svar med utgangspunkt i kommunedirektørens/byrårets fremlagte forslag til budsjett for 2023. Det er 114 kommuner med 54 prosent av landets innbyggere som har svart på undersøkelsen. Parallelt med spørreundersøkelsen er økonomiske oversikter fra fremlagte forslag til budsjett- og økonomiplan for 2023-2026 lastet ned fra kommunene sine nettsider. Behandlingen i kommunestyrene gjenstår; og det skjer vanligvis de 2-3 siste ukene før jul.

Undersøkelsen viser at årets budsjettarbeid i landets kommuner har vært mer krevende enn i fjor. I årets undersøkelse svarer 64 prosent av kommunene at de opplever budsjettarbeidet som mer krevende enn i fjor, mens 30 prosent opplever prosessen som like krevende.

En gjennomgang av budsjett dokumenter i 108 kommuner indikerer at budsjettert netto driftsresultat for alle kommuner vil ende på om lag 0,5-0,7 prosent av driftsinntektene. Dette er en liten nedgang sammenlignet med 2022-undersøkelsen, og lavere enn anbefalt nivå fra Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU).

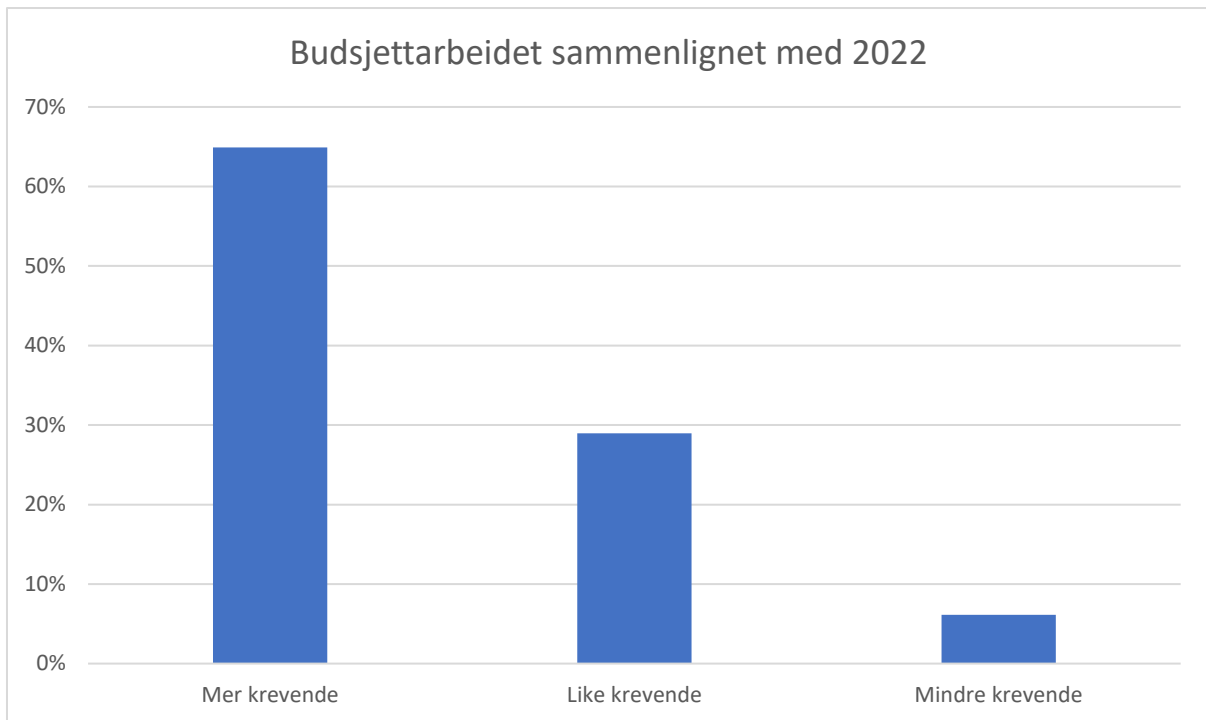
Innenfor vann og avløpsområdet forventes en kraftig økning i gebyrene i 2023. Om lag 30 prosent av kommunene oppgir at de planlegger å øke VAR-gebyrer med mer enn 20 prosent, mens 40 prosent av kommunene planlegger å øke med mellom 10-20%.

Investeringsbudsjettene i 125 kommunene tyder på at kommunene samlet planlegger å investere for om lag 90 mrd. kroner i 2023, som er en svak nedgang sammenlignet med 2022. Om lag 63 prosent av investeringene skal finansieres med låneopptak, men andelen av investeringene som lånefinansieres varierer betydelig mellom kommunene.

Budsjettundersøkelsen indikerer videre at kommunene har planlagt innsparings- og effektiviseringstiltak med i størrelsesorden 7,5-8 milliarder kroner i 2023.

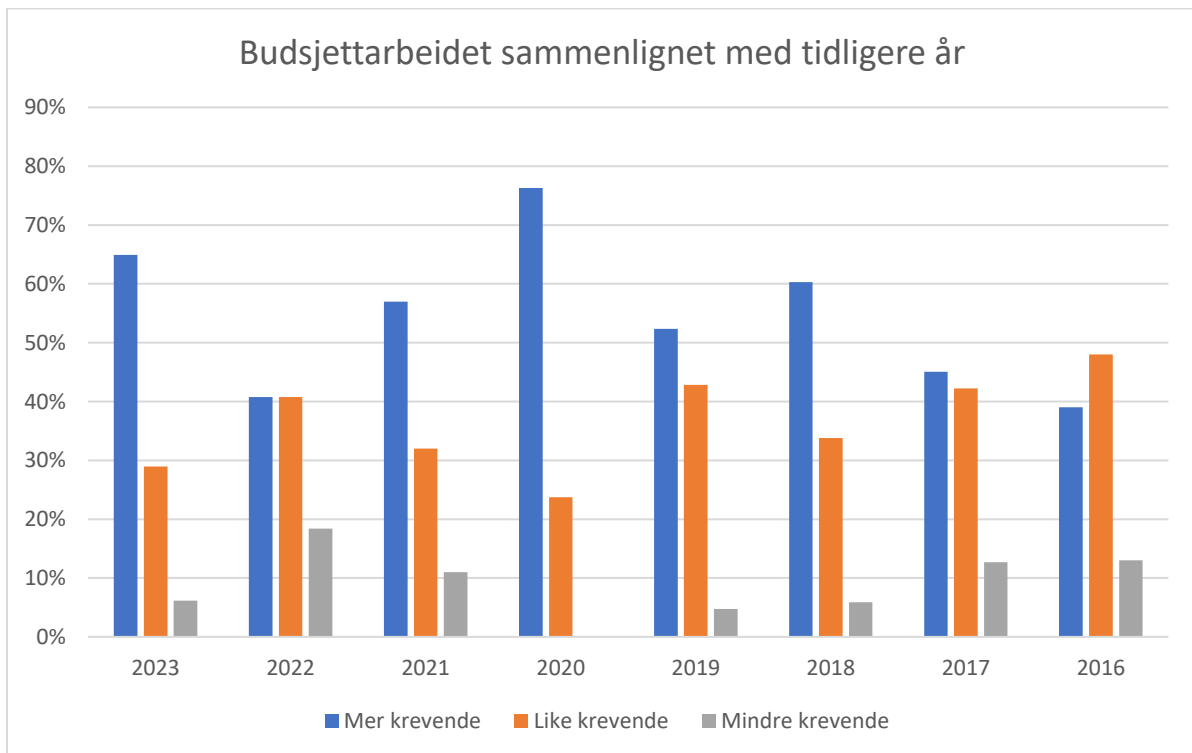
2.0 Om budsjettprosessen 2023

I budsjettundersøkelsen 2023 er det mottatt svar fra 114 kommuner, og over 50 prosent av landets innbyggere bor i disse kommunene. I undersøkelsen oppgir 94 prosent av kommunene at budsjettarbeidet for 2023 har vært mer eller like krevende som i fjor.

Figur 1: Hvor krevende har budsjettarbeidet for 2023 vært sammenlignet med 2022.

Undersøkelsen viser at det er en stor økning i andelen kommuner som svarer at budsjettprosessen oppleves mer krevende enn i fjor. Andelen kommuner som opplever prosessen som mindre krevende er på den annen side redusert fra 18 prosent i 2022 til 6 prosent i årets undersøkelse.

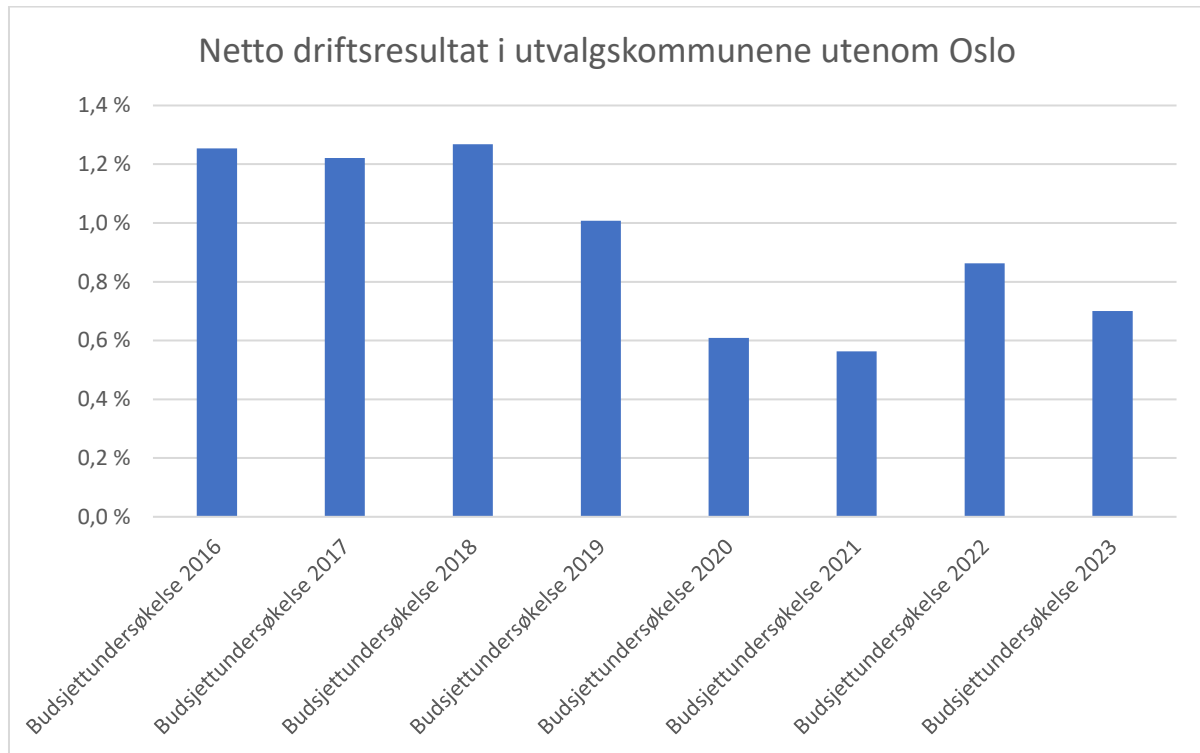

Figur 2: Budsjettarbeidet 2023 sammenlignet med tidligere års undersøkelser

I tolkningen av dette spørsmålet må det videre tas hensyn til at referanserammen for dette spørsmålet ikke er det samme; i årets budsjettundersøkelse er referanserammen budsjettarbeidet for 2022, mens referanserammen for de to foregående undersøkelsene har vært budsjettarbeidet i henholdsvis 2021 og 2020.

3.0 Driftsbudsjettet

Det er foretatt en gjennomgang av økonomisk oversikt drift for 2023 i 108 kommuner.

Figur 3: Samlet netto driftsresultat i utvalgskommunene som andel av driftsinntekter

Netto driftsresultat i utvalgskommunene utenom Oslo utgjør 0,7 prosent av driftsinntektene i 2023, en nedgang på om lag 0,1 prosentpoeng fra vedtatt budsjett 2022 i de samme kommunene. Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) har anbefalt et gjennomsnittlig netto driftsresultat på 1,75 prosent over tid for kommunene som helhet.

Det er stor spredning i netto driftsresultat når kommunene grupperes etter innbyggertall. De største kommunene budsjetterer med de høyeste resultatene. Gjennomsnitts- og medianresultatene indikerer at det budsjetterte resultat i den enkelte kommune gjennomgående er svakest i kommunene med 20 – 60 000 innbyggere.

Kommunegrupper	Budsjettert netto driftsresultat 2023	Gjennomsnittlig budsjettert netto driftsresultat 2023	Median - budsjettert netto driftsresultat 2023	Netto driftsresultat estimert for alle kommuner (eks Oslo)	Antall kommuner
Under 10 000 innbyggere	0,17 %	0,41 %	-0,15 %		41 (245)
10 000 - 20 000 innbyggere	0,56 %	0,43 %	0,00 %		23 (46)
20 000 - 60 000 innbyggere	-0,25 %	-0,16 %	-0,19 %		33 (50)
Over 60 000 innbyggere	1,59 %	1,61 %	1,71 %		11 (14)
Totalt:	0,7 %	0,36 %	0,03 %	0,5 % - 0,7 %	108 kommuner

Tabell 1: Netto driftsresultat gruppert etter innbyggertall uten Oslo.

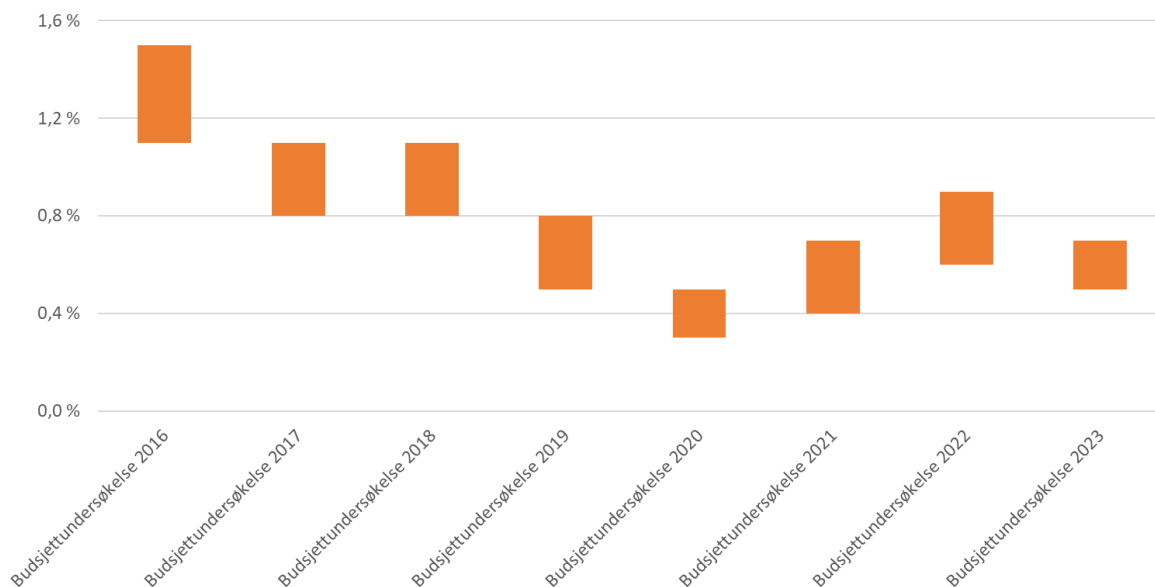
Sammenlikning av gjennomsnittresultat og medianresultat (resultat for den kommunen som er midt i utvalget) vil kunne gi utfyllende informasjon om variasjonene i resultatene. I kommunene med under 10 000 innbyggere ligger medianen for budsjettert netto driftsresultat i 2023 på minus 0,15 %, mens gjennomsnittlig budsjettert netto driftsresultat er 0,41 %. Stort sprik mellom median og gjennomsnitt indikerer stor spredning i budsjettert resultat mellom kommunene i aktuell kommunegruppe og at samlet resultatet for gruppen som helhet kan være trukket opp av noen få kommuner.

Kommunegrupper	Antall kommuner	Budsjettert netto driftsresultat 2023	Vedtatt budsjett 2022 - samme kommuner	Endring 2022 til 2023- samme kommuner
Under 10 000 innbyggere	41 (245)	0,17 %	0,24 %	-0,06 %
10 000 - 20 000 innbyggere	23 (46)	0,56 %	0,45 %	0,11 %
20 000 - 60 000 innbyggere	33 (50)	-0,25 %	0,11 %	-0,36 %
Over 60 000 innbyggere (utenom Oslo)	11 (14)	1,59 %	1,48 %	0,11 %
Totalt:	108 kommuner	0,72 %	0,79 %	-0,06 %

Tabell 2: Utvikling i budsjettert netto driftsresultat fra 2022 til 2023 gruppert etter kommunestørrelse

Netto driftsresultatet etter netto bundne fondsavsetninger er samlet sett for utvalgskommunene om lag 0,3 prosentpoeng bedre enn netto driftsresultat både i budsjettforslaget for 2023 og vedtatt budsjett for 2022. Også for netto driftsresultat etter netto bundne fondsavsetninger er det kommuner med 20 – 60 000 innbyggere som har sterkest nedgang sammenlignet med 2022.

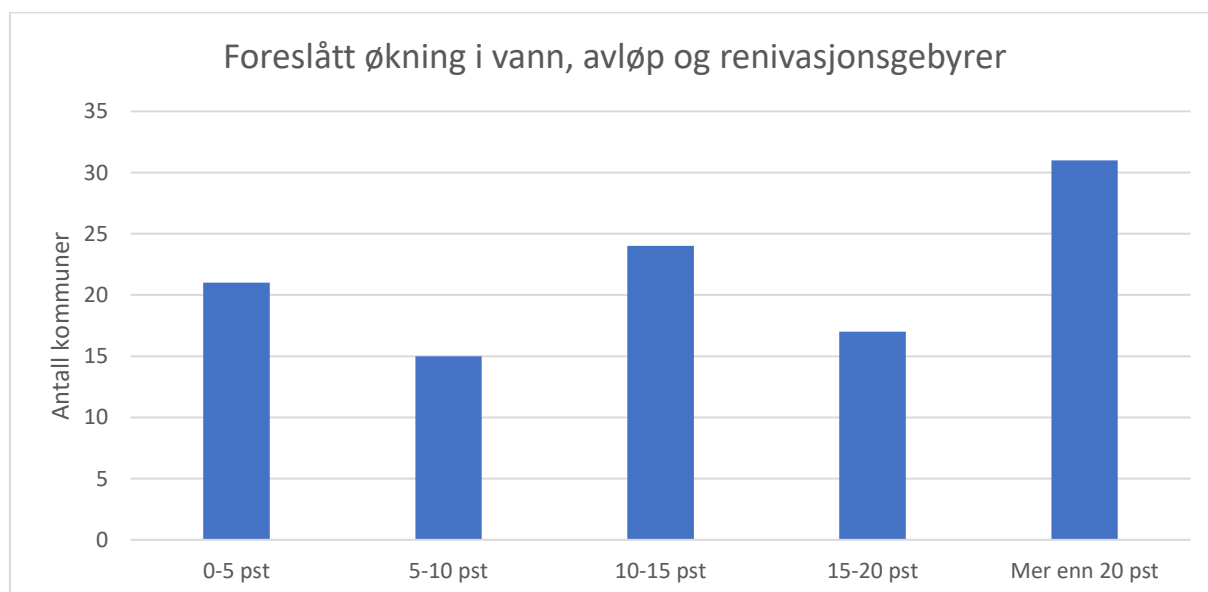
Basert på budsjettforslagene i 108 kommuner anslår KS at budsjettert netto driftsresultat for alle landets kommuner, utenom Oslo, vil være i størrelsesorden 0,5 – 0,7 prosent av driftsinntektene for 2023. Dette indikerer en liten reduksjon fra 2022.

Figur 4: Anslag netto driftsresultat 2016-2023

3.1 Gebyrer

I kommunene som har svart på undersøkelsen planlegges det en markant økning av gebyrer innen vann, avløp og renovasjon (VAR). Det er 31 kommuner som planlegger å øke VAR-gebyrene med over 20%, mens 41 kommuner øker gebyrene med mellom 10 og 20 prosent. Det er 21 kommuner som oppgir en økning på 0-5 prosent. Økningen i VAR-gebyrer må sees i sammenheng med økt rente og prisvekst innen bygg og anlegg.

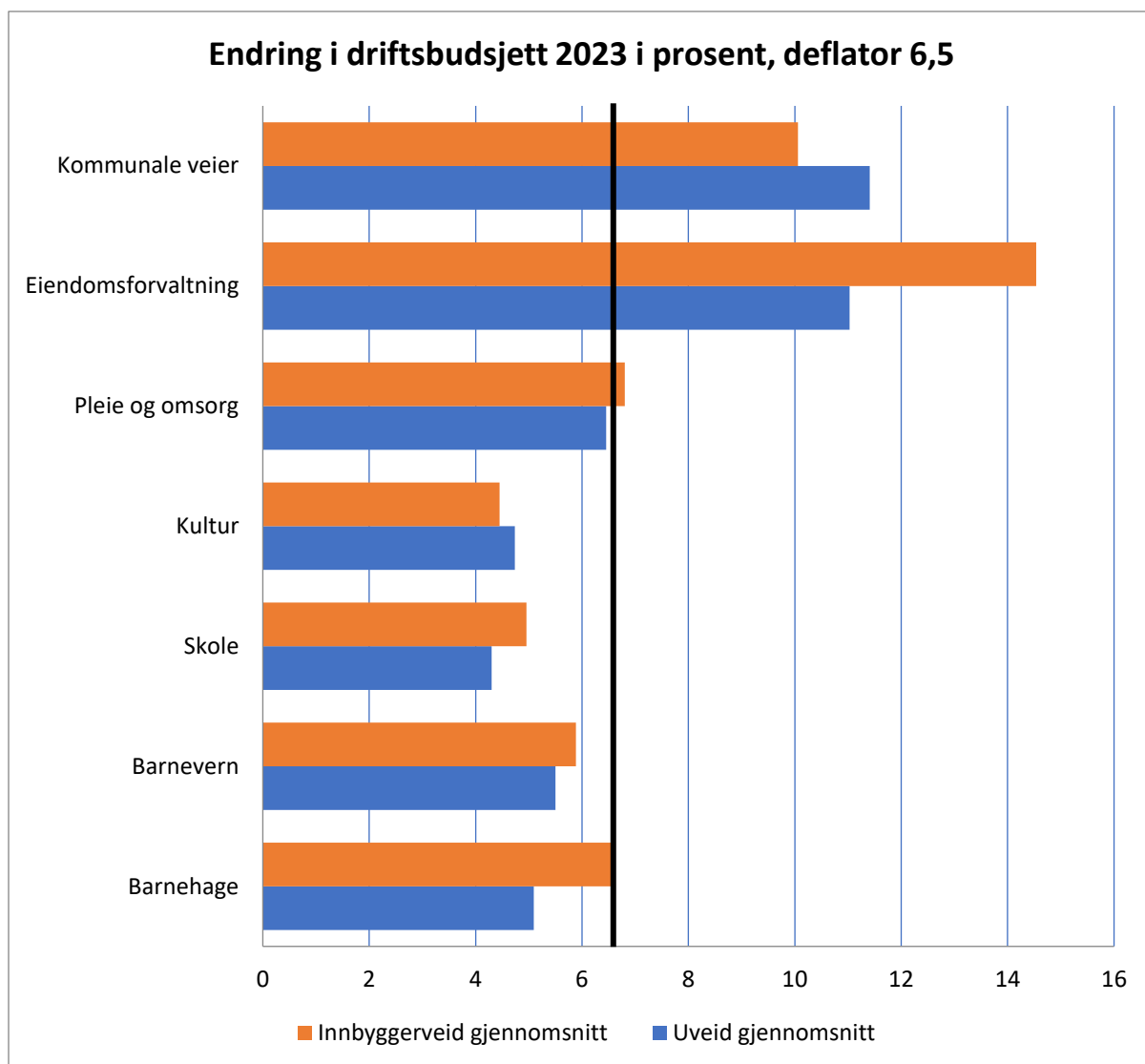

Figur 5: Planlagt endring av VAR-gebyrer

For de øvrige gebyrene, som for eksempel byggesaksgebyrer, svarer 85 kommuner at de planlegger en økning på i gjennomsnitt mellom 0-5 prosent, mens 20 kommuner planlegger å øke med 5-10 prosent.

3.2 Tjenesteområdenes driftsbudsjetter

Kommunene ble i spørreundersøkelsen bedt om å angi hvor stor vekst i netto driftsutgifter de har budsjettet med for ulike tjenesteområder i 2023, sammenliknet med opprinnelig budsjett for 2022. Svarene er oppgitt i prosentvis endring (nominelle priser).

Figur 6: Endringer i driftsbudsjett på tjenesteområder, fra budsjettundersøkelsen 2023.

Svart linje illustrer deflator som tilsvarer oppjustert lønn- og prisvekst etter 1.1.2022 og lønns og prisvekst i 2023 (Finansdepartementets anslag).

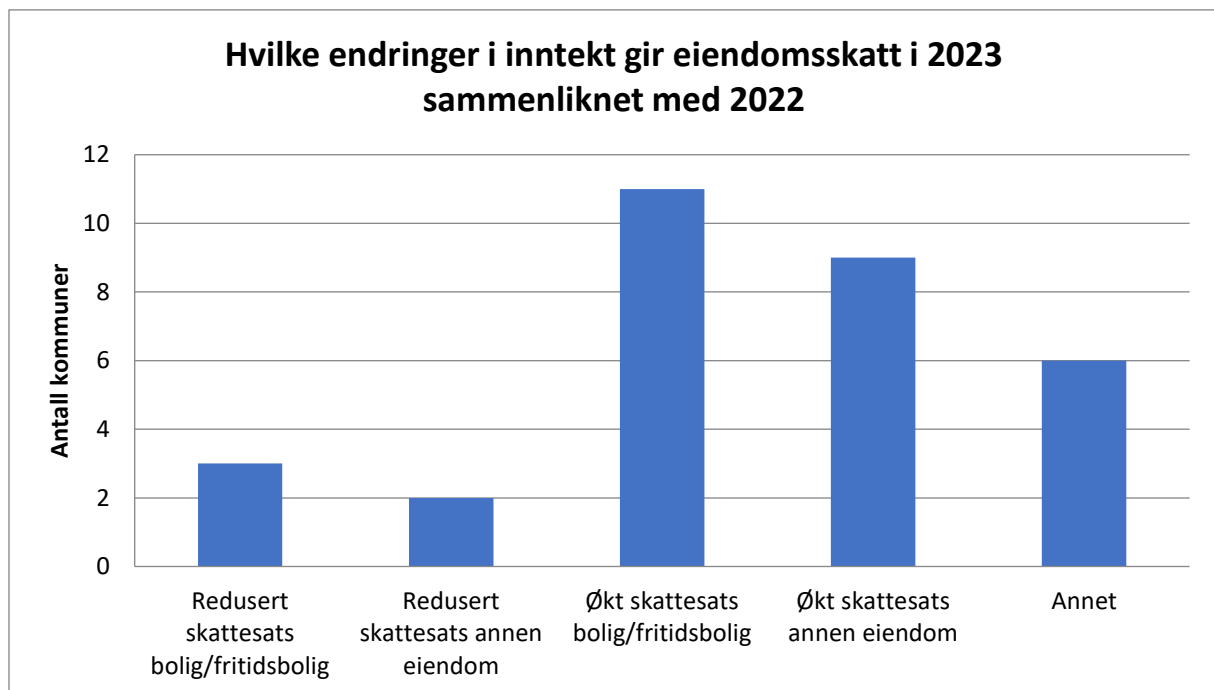
Beskrivelse	Oppjustering gjennom 2022	Anslag 2023	Endring
Lønnsvekst	0,8 pst	4,2 pst	5,0 pst
Prisvekst	5,6 pst	3,0 pst	8,6 pst
Deflator	2,8 pst	3,7 pst	6,5 pst

Tabell 3: Beregning av deflator

Budsjettert utgiftsvekst er høyest innen eiendomsforvaltning og kommunale veier i 2023. Eiendomsforvaltning ligger om lag 4,5 prosentpoeng over sammenlignbar pris og lønnsvekst (Deflator) for 2023. Ser man på de innbyggerveide gjennomsnittene er det også sterkest vekst innen eiendomsforvaltning. Det at det innbyggerveide gjennomsnitt ligger over uveid gjennomsnitt betyr at det er de større kommunene som trekker opp veksten. Det er områdene kultur og skole inklusiv SFO som har lavest vekst i netto driftsutgifter fra 2022 til 2023. Oppsummert er det viktig å påpeke at veksten i netto driftsutgiftene på de ulike områdene må sees i lys av at det er prisene som har økt mest og det er lavere utgiftsvekst i lønnsintensive områder.

3.3 Eiendomsskatt

I årets undersøkelse svarer 78 prosent av kommunene at de ikke planlegger endring av eiendomsskatten i 2023. For de resterende 22 prosentene som planlegger endring i eiendomsskatten har 11 kommuner oppgitt at de planlegger økt skattesats på bolig og fritidsbolig i budsjettet for 2023, mens 9 kommuner planlegger å øke skattesatsen på annen eiendom. Videre har 6 kommuner planlagt andre endringer, som for eksempel retaksering av eiendommer.

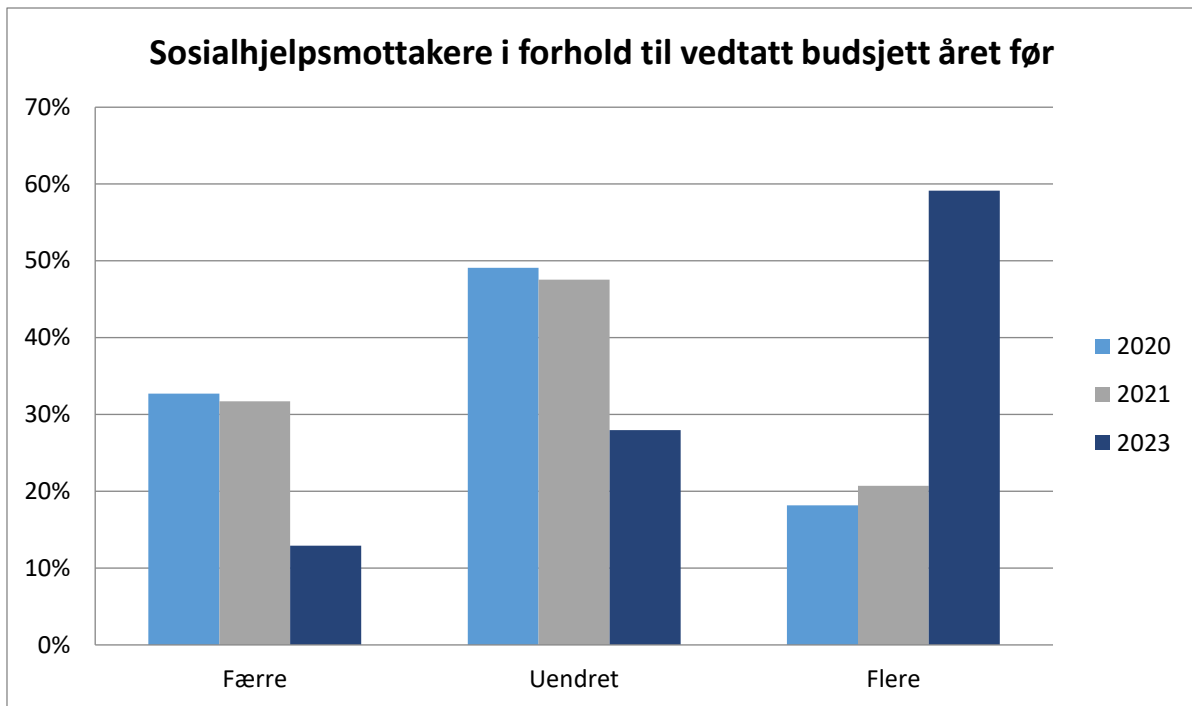

Figur 7: Endringer i inntekter fra eiendomsskatt for 2023 sammenliknet med 2022.

Eiendomsskatteinntektene i de 108 kommunene hvor KS har gått gjennom budsjettforslagene, øker med 550 mill. kroner eller 7,7 prosent fra vedtatt budsjett 2022 til budsjettforslag 2023.

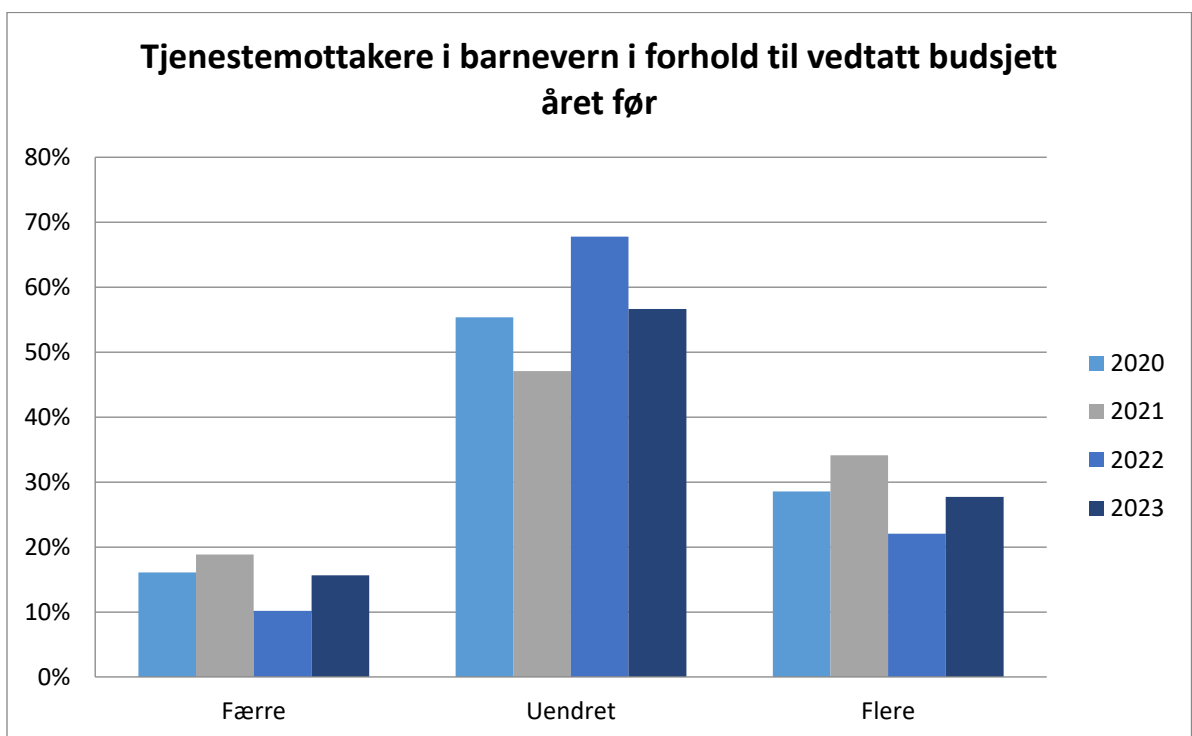
3.4 Tjenestemottakere

59 prosent av kommunene forventer en økning i antall sosialhjelpsmottakere. Det er en betydelig økning sammenliknet med tidligere år. Dette kan blant annet sees i sammenheng økning i antall flyktninger og flere som har behov for bistand som følge av økte priser.

Figur 8: Forventet endring i antall mottakere av sosialtjenester

Det store flertallet av kommuner forventer ingen endring i antall mottakere av barnevernstjenester i 2023. Det er samtidig litt flere kommuner som forventer økning i antall barn enn de som forventer nedgang.

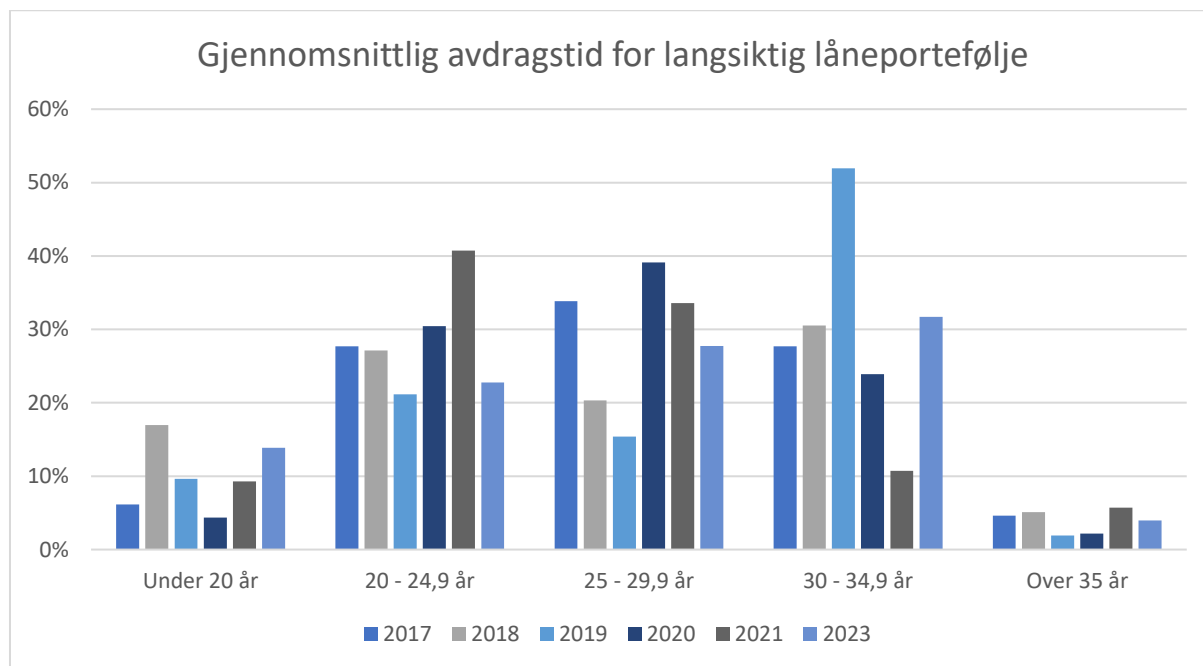

Figur 9: Forventet endring i antall mottakere av barneverntjenester

4.0 Finans

4.1 Avdragstid for langsiktig låneportefølje

Om lag en tredjedel av kommunene oppgir en avdragstid på 30 –35år på langsiktig låneportefølje. Dette er omtrent på nivå med 2018, men langt høyere enn i enn tilsvarende undersøkelser i 2021 og 2020. Samtidig er andelen kommuner med avdragstid på langsiktig lån under 20 år også økende sammenlignet med tidligere år.

Figur 10: Utvikling i planlagt avdragstid 2017-2023

Når det kommer til årlig avdrag på langsiktig gjeld oppgir 58 prosent av kommunene at de betaler minimumsavdrag, mens 42 prosent oppgir at de betaler mer enn minimumsavdrag. Høye avdrag kan ses i sammenheng med stor investeringsaktivitet tidligere år.

4.2 Netto Finansutgifter

Renteinntekter og gevinst finansielle instrumenter øker fra 2,3 mrd. kroner i 2022 til 4,6 mrd. kroner i 2023. Kommuners utbytteinntekter øker med 38,6 prosent sammenlignet med 2022. Renteutgiftene øker fra 5,3 mrd. kroner til 10,4 mrd. kroner i 2023 som følge av betydelig økning i lånerenten

108 kommuner i utvalget	Forslag 2023	Vedtatt 2022	Endring pst
Brutto driftsresultat ekskl. avskrivninger	-14 733 511	-12 446 061	18,4
<i>I pst av driftsinntekter</i>	5,6	5,1	
Renteinntekter og gevinst finansielle instrumenter	-4 601 116	-2 337 679	96,8
Utbytte	-3 242 127	-2 339 029	38,6
Renteutgifter	10 364 223	5 312 024	95,1
Avdrag	10 311 716	9 899 333	4,2
Netto finansutgifter	12 832 696	10 534 649	21,8
<i>I pst av driftsinntekter</i>	4,9	4,3	
Netto driftsresultat	-1 900 815	-1 911 412	-0,6
<i>I pst av driftsinntekter</i>	0,7	0,8	

Tabell 4: Netto finansutgifter og avdrag

Samlet sett øker netto finansutgifter med om lag 22 prosent fra 2022 til 2023.

5.0 Investeringsbudsjettet 2023

5.1 Investering i varige driftsmidler

Investeringer i kroner per innbygger	Helse og omsorg (inkl. boliger)						Tilskudd og kjøp aksjer, andeler og forskuttering		Sum investeringer (ekskl. videreutlån)
	Skole	Barnehage	Helse og omsorg (inkl. boliger)	Kultur, idrett og kirke	VAR	Øvrige områder	VAR	Øvrige områder	
Kommuner under 10 000 innb	1 776	836	3 123	1 247	3 347	5 065	242	15 637	
Kommuner 10000 - 19999 innb	2 258	822	2 294	2 099	5 689	5 057	347	18 567	
Kommuner 20000 - 59999 innb	1 950	451	2 931	920	4 292	3 148	274	13 967	
Kommuner 60000 - 300 000 innb	2 168	494	2 909	1 626	2 762	4 661	283	14 902	
Oslo	3 940	990	4 701	2 470	6 585	8 618	6	27 310	
Alle	2 403	621	3 192	1 595	4 153	5 005	231	17 200	

Tabell 5: Investeringer i kroner per innbygger

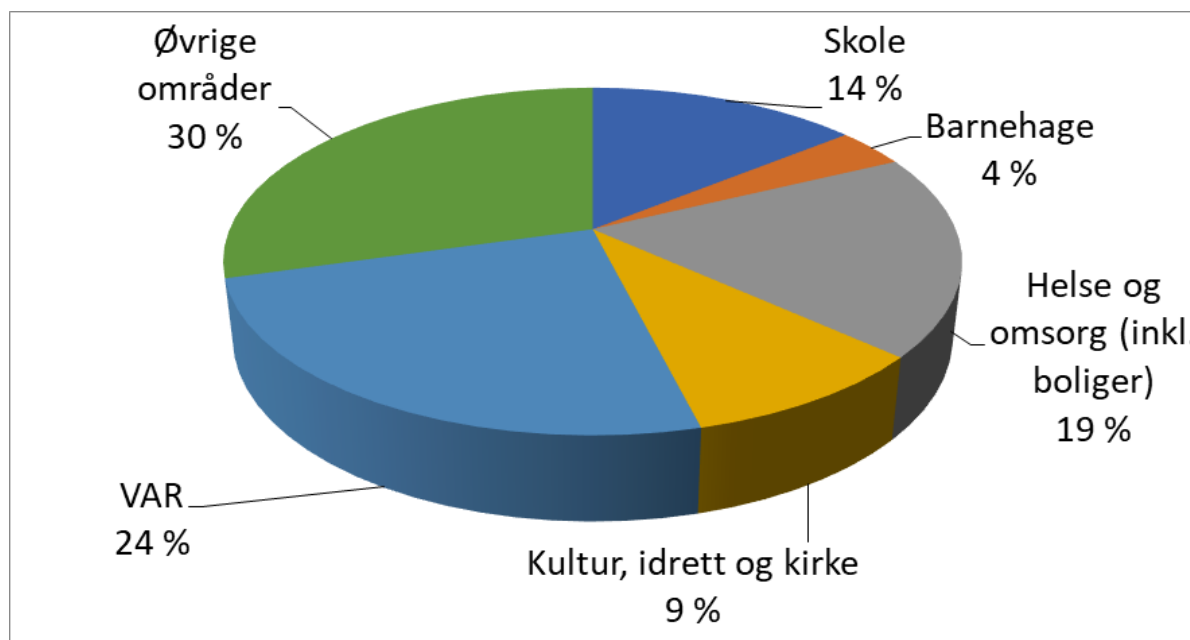
Ut fra kommunedirektørens forslag til investeringsbudsjett i 125 kommuner med 72 prosent av landets innbyggere (hentet fra kommunenes nettsider), anslår KS at alle landets kommuner planlegger å investere for 90 mrd. kroner i 2023 (kr. 16 500 per innbygger). Det er en reduksjon på 1,4 prosent sammenlignet med fjorårets budsjettundersøkelse.

	Punktanslag for investeringer, mrd. kroner	
	2023	2022
Kommuner med under 10 000 innbyggere	13,8	13,9
Kommuner med 10 - 20 000 innbyggere	11,8	12,6
Kommuner med 20 - 60 000 innbyggere	21,8	22,9
Kommuner med 60 - 300 000 innbyggere	23,6	23,4
Oslo	19,2	18,9
Alle	90,2	91,6

Tabell 5: Punktanslag for investeringer, mrd. kroner.

Også når kommunene grupperes etter størrelse indikerer budsjettundersøkelsen at det er små endringer i kommunenes samlede investeringsnivå fra 2022 til 2023. Kommuner med 20-60 000 innbyggere har størst reduksjon på 4,8 prosent. De største kommunene, inkl. Oslo, har en liten økning i investeringsnivået i 2023 sammenlignet med 2022.

Budsjettene viser at om lag 55 prosent av investeringene vil skje innenfor øvrige områder og vann, avløp og renovasjon (VAR) og øvrige områder som omfatter bl.a. kommunal infrastruktur (utenom VAR), oppgradering av eiendomsmassen, brann- og beredskap, transportmidler, IKT, administrasjonsbygg og flerformålsbygg.

Figur 11: Fordeling av investeringer 2023

Dersom en sammenligner investeringer etter sektor for budsjettåret 2023 med tidligere budsjettår, er det en nedgang innenfor skole, helse og omsorg og kultur, idrett og kirke, mens det er en klar økning innenfor VAR og øvrige områder.

5.2 Finansiering av investeringer (eksl. utlån)

Kommuner med 60 – 300 000 innbyggere og Oslo har en lånefinansieringsandel på 60 prosent, og er mindre avhengige av ekstern lånefinansiering enn øvrige kommuner. For øvrige kommunegrupper er lånefinansieringsandel på om lag 70 prosent.

	Låneopptak	Tilskudd	Merverdiavgift-kompensasjon	Overført fra drift	Netto bruk av avsetninger	Salgsinntekter og annen ekstern finansiering (inkl netto videreutlån)
Kommuner under 10 000 innb	70 %	9 %	13 %	3 %	1 %	4 %
Kommuner 10 000 - 19 999 innb	70 %	6 %	12 %	6 %	1 %	5 %
Kommuner 20000 - 59999 innb	73 %	5 %	10 %	5 %	1 %	5 %
Kommuner 60000 - 300 000 innb	60 %	9 %	13 %	11 %	0 %	6 %
Oslo	60 %	24 %	8 %	5 %	0 %	4 %
Alle	63 %	12 %	12 %	6 %	1 %	5 %

Tabell 6: Finansiering av investeringer etter kommunestørrelse 2023

Med et investeringsvolum på om lag 90 mrd. kroner og en lånefinansieringsandel på 63 prosent tilsvarer dette en lånefinansiering på i størrelsesorden 56-57 mrd. kroner. Noe av lånefinansieringen vil være bruk av ubrukte lånemidler fra tidligere år. Andelen tilskudd øker med 2 prosent, merverdiavgiftskompensasjon øker med 1 prosent. Kommuner med under 10 000 innbyggere har

lavest andel overføringer fra drift til investeringsbudsjett, mens de store kommunene mellom 60-300 000 innbyggere finansierer 11 prosent av investeringene med slike overføringer.

Investeringer i utvalgs kommunene	2023	2024	2025	2026	2023-2026
Investeringer i varige driftsmidler	66 084 219	66 462 504	63 743 491	53 840 687	250 130 901
Tilskudd til andres investeringer	512 090	563 946	426 075	450 466	1 952 577
Investeringer i aksjer og andeler	867 351	768 929	779 003	757 040	3 172 323
Utlån	11 904 368	11 703 999	10 753 691	10 166 629	44 528 687
Avdrag på lån	3 745 889	3 889 217	4 116 012	4 166 405	15 917 523
Sum finansieringsbehov	83 113 917	83 388 595	79 818 272	69 381 227	315 702 011
Låneopptak egne investeringer	-44 632 030	-45 122 129	-41 543 889	-34 708 559	-166 006 607
Låneopptak formidlingslån	-10 600 602	-10 576 509	-10 583 701	-10 005 789	-41 766 601
Tilskudd fra andre	-7 204 339	-8 174 825	-8 984 963	-7 751 758	-32 115 885
Kompensasjon merverdiavgift	-7 462 343	-7 262 212	-6 886 459	-5 814 545	-27 425 559
Overført fra drift	-4 813 921	-4 417 115	-4 546 524	-4 399 131	-18 176 691
Salgsinntekter, utdelinger, mottatte avdrag og bruk avsetninger	-8 400 682	-7 835 804	-7 272 737	-6 701 445	-30 210 668
Sum finansiering	-83 113 917	-83 388 594	-79 818 273	-69 381 227	-315 702 011

Tabell 7: Investeringer 2023-2026 i 1 000 kr.

Økonomiplanene i de 125 kommunene i budsjettundersøkelsen, som har 72 prosent av landets folketall, viser at disse kommunene i perioden 2023 – 2026 har planer om å investere i varige driftsmidler for om lag 250 mrd. kroner. Av dette planlegges i overkant av 66 mrd. kroner investert både i 2023 og 2024. Nivået på investeringene har så en fallende tendens gjennom økonomiplanperioden. Lånefinansieringen av investeringene i utvalgs kommunene holder seg stabilt i perioden med om lag 65 prosent.